

(for illustrating the movement). Given the necessary pedagogical conditions for the formation of spatial representations of pupils.

Key words: school pedagogy, methodology of mathematics, general principles of didactics of mathematics, spatial imagination, visual representation, visual perception (accurate eye), geometric image, moving models.

УДК 37.011

Фізеші О.Й.

ПОЧАТКОВА ШКОЛА ЯК СИСТЕМА: ІСТОРІОГРАФІЯ ПОНЯТТЯ

У статті розглядаються та аналізуються в історичній ретроспективі визначення понять "початкова школа" та "початкова освіта" в контексті використання системного підходу до їх вивчення.

Ключові слова: початкова школа, початкова освіта, система, системний підхід.

Процес інтеграції України в світовий культурний простір дедалі помітніше впливає на всі сфери життя держави, в тому числі й освітню, що й викликало необхідність здійснення змін. Адже, як зазначає В.Г.Кремень "... освіта у ХХІ столітті – це далеко не лише надання знань і виховання особистості. Освіта в добу глобалізації та високих технологій – це фактор соціальної стабільності, економічного добробуту країни, її конкурентоспроможності та національної безпеки. Тому освіту не можна і надалі стереотипно відносити до сфери відомчої чи галузевої політики, а варто підходити до неї як до загальнонаціональної, стратегічно важливої проблеми" [9, с.14-15]. Актуальність теми нашого дослідження зумовлена рядом чинників: по-перше, з 1 вересня 2012 року набув дієвості новий Державний стандарт загальної початкової освіти, який визначає принципово нові підходи щодо формування змісту початкової освіти, шляхів та способів його реалізації в безпосередньому навчально-виховному процесі початкової школи; по-друге, необхідність постійного підвищення якості початкової освіти, забезпечення умов для здійснення початкового навчання в контексті рідномовного середовища та культури з опорою на загальнолюдські, державні та національні цінності; по-третє, постійні невідворотні зміни, які несе з собою ХХІ століття, що виявляються через ринкові трансформаційні процеси, наближення до стандартів інформаційного суспільства, а також переосмислення значущості освіти, її ролі, масштабів розвитку, форм та методів організації та управління освітньою галуззю. Зважаючи на це, актуальною та необхідною умовою є опора на історичний досвід педагогічної науки, його вивчення, аналіз, узагальнення і творче використання з метою запобігання відхилень та уникнення помилок.

Важливою умовою для здійснення історико-педагогічного дослідження є визначення його теоретико-методологічних засад, обґрунтування понятійно-термінологічного апарату. Так, для дослідження розвитку та становлення початкової школи в конкретний історичний період або впродовж певного періоду важливим є з'ясування сутності ключових понять, зокрема: "початкова школа" та "початкова освіта". Але початкова школа не є певним відокремленим поняттям, вона представляє собою певну систему, що включає ряд підсистем, і, водночас, є складовою інших систем. Тому досліджувати історію розвитку початкової школи важливо починати не тільки тлумаченням вищенаведених понять, але й розумінням їх у контексті ключових положень системного підходу.

Визначення сутності початкової освіти розглядається у працях Б.Грінченка, О.Духновича, П.Каптерева, М.Костомарова, О.Савченко, С.Русової, В.Сухомлинського, К.Ушинського та ін. Розуміння освіти як системи, що перебуває у взаємозв'язках та взаєморозвитку з іншими системами представлено у філософських концепціях В.Андрущенко, Л.Березівської, І.Беха, В.Бондаря, А.Василіюк, Н.Дем'яненко, В.Кременя, Н. Лавриченко, В.Лугового, А.Сбруєвої, О.Сухомлинської та ін.

Мета статті – проаналізувати зміст визначення понять "початкова школа", "початкова освіта" в науково-педагогічній літературі з врахуванням історичної ретроспективи та системного підходу.

Початкова освіта є важливою складовою сучасної системи загальної середньої освіти. Звернемося до тлумачення понять, які безпосередньо пов'язані із початковою освітою та дозволяють встановити її етимологію в хронологічному порядку, серед них "початкова школа" та "початкова освіта". Так, в "Українському педагогічному словнику" С.Гончаренка дається таке визначення поняття: "початкова школа – загальноосвітній навчально-виховний заклад для дітей, що дає початкову освіту (елементарні знання з рідної мови, математики, а також про природу й суспільство); перший ступінь загальної середньої освіти. ... Організовується як самостійна школа, а також у складі основної або середньої загальноосвітньої школи, гімназії, ліцею" [4, с.266]. Таке ж саме визначення подано й в Українській Радянській енциклопедії, в якій початкова школа визначається як "загальноосвітній навчально-виховний заклад для дітей, що дає початкову освіту (елементарні знання з рідної мови, математики, а також про природу та суспільство); перший ступінь обов'язкової загальної освіти" [15, с.46]. "Педагогічна енциклопедія" розглядає початкову школу як "загальноосвітній навчально-виховний заклад для дітей молодшого шкільного віку, що дає початкову освіту" [11, с.712].

Поняття "початкова освіта" в жодному з вищезгаданих довідкових видань не трактується, за винятком "Українського педагогічного словника" С.Гончаренка, в якому вказано, що початкова освіта є першою ланкою в системі загальної середньої освіти. В іншому педагогічному словнику терміни "початкова освіта", "початкова школа" як окремі поняття не вживаються, натомість тлумачиться поняття "початкове навчання" як "перший ступінь організованого й систематично здійснюваного процесу формування у дітей знань, умінь та навичок. Цей процес у масовому масштабі протікає в утворених з цією метою початкових школах. Його результатом є початкова освіта" [12, с.742].

У Державній національній програмі "Освіта" (Україна ХХІ століття)" визначення поняття "початкова освіта" не дається, проте визначаються її основні функції: "забезпечує загальний розвиток дитини, вміння впевнено читати, писати, знати основи арифметики, первинні навички користування книжкою та іншими джерелами інформації, формування загальних уявлень про навколишній світ, засвоєння норм загальнолюдської моралі та особистісного спілкування, основ гігієни, вироблення перших трудових навичок" [5].

Знаходимо також визначення поняття "початкова освіта" у листах та інструктивних матеріалах Міністерства освіти та науки України, наприклад: "початкова освіта – це освітній ступінь, що, зберігаючи наступність із дошкільною освітою, забезпечує базис загальноосвітньої підготовки учнів, подальше становлення особистості дитини, її психологічний, соціальний, фізичний розвиток, виховання громадянина України" [10], або "початкова освіта – невід'ємна складова загальної середньої освіти, основними завданнями якої є оволодіння учнями основами наукових знань, які стануть базою для подальшого вивчення окремих предметів (освітніх галузей), виховання національної самосвідомості, формування творчої особистості" [13].

Для повноти висвітлення суті понять "початкова школа" як закладу, що забезпечує здобуття "початкової освіти" також звернемося до історичних синонімів цих понять. В історичній ретроспективі на території сучасного Закарпаття зокрема та України, в цілому, початкову освіту можна було здобути в парафіяльних школах, початкових училищах, народних школах, школах грамоти.

Парафіяльні школи або церковно-парафіяльні початкові школи створювалися в Україні вже з ХІ ст. Здебільшого вчителями в них були священики, частіше дяки, іноді мандрівні. У ХV-ХVІІІ ст. в Україні парафіяльні школи стали найпоширенішим типом шкіл. На Лівобережжі в першій половині 18 ст. парафіяльні школи існували майже при кожній парафії. Значно менше їх було на Правобережжі (за польського панування) [4, с. 248]. Багато церковних початкових шкіл існувало і на Закарпатті до часу його об'єднання з Радянською Україною, про це свідчать статистичні дані архівних джерел, дослідження істориків

В.Гомонная, І.Гранчака, П.Худанича та ін.. Звичайно, що більшість шкіл створювалися при римо-католицьких та греко-католицьких єпархіях, але існували й при реформатських церквах, єврейських громадах тощо.

Початкові училища – загальноосвітні навчальні заклади, в яких навчають елементарної грамоти. Школи початкової освіти відомі з давніх часів, ще у 988 році така школа існувала у Києві. В 1086 у Києві відкрито перше жіноче початкове училище. Початкові училища засновані були також у Львові (XIII ст.), Закарпатті (XIII ст). Головна увага в початкових училищах приділялася читанню молитовних книг, навчанню письму, лічби та ін. [4, с.266].

Народні школи – загальноосвітні навчальні заклади початкового навчання, єдині доступні в Російській імперії для дітей всього населення. В них навчали читанню, письму, чотирьом діям арифметики, закону Божому, а де була можливість, і церковному співу [4, с.227]. На Закарпатті до його приєднання до Радянської України у 1945 р. також існували народні початкові школи, основним завданням яких було забезпечити елементарні знання з арифметики, читання, писання, Божого слова, а також окремих інших знань про природу та суспільство.

Розглядаючи поняття "початкова школа" та синонімічні до нього, ми також звернулися до поважного видання – "Енциклопедичного словника" Ф.А.Брокгауза та І.А.Ефрона, які у статті "Початкова народна освіта" подають генезу виникнення початкової школи та освіти в Росії та інших європейських країнах. Цікавими є їх порівняння сутності окремих понять у різних країнах. Так, наприклад "не во всех государствах, – зазначають автори, – представляются однородные понятия "народная школа" и "начальное народное образование". Во всех передовых странах деятели начального народного образования озабочены не только правильной организацией народной начальной школы в собственном смысле слова, назначаемой обыкновенно для обучения детей 6-14 лет. Программы начальных народных школ не во всех странах одинаковы: в одних государствах в народных школах обучают только чтению, письму и счетам, в других к этим начаткам знания присоединяют целый ряд общеобразовательных предметов (естествознание, геометрия, алгебра, физика, химия, история, география, литература и т.д.)" [1, с.731].

В "Українському педагогічному словнику" подано два тлумачення школи грамоти: 1) в Україні до 1917 р. це одно- та дворічні школи елементарного навчання. Навчання в школах грамоти обмежувалося заучуванням молитов, початками читання, письма й лічби. Ліквідовані після 1917 р.; 2) У 20-ті роки в Україні школи грамоти (письменності) називали одно- та дворічні пункти ліквідації неписьменності [4, с.366]. Стосовно першого значення, то на Закарпатті таких шкіл не було, проте в плані другого значення такі школи для здобуття елементарної освіти для дорослого населення мали місце. Так, для ліквідації неписьменності дорослого населення у 20-их – 30-их р.р. ХХ століття Чехословацьким урядом, під юрисдикцією якого перебувало Закарпаття, були організовані так звані курси для неписьменних (на початку 1930-их років налічувалося близько 1473 курсів, на яких навчалось 64,7 тис. осіб), метою яких було поширення елементарної освіти для дорослих.

Після приєднання Закарпаття до Радянської України у 1945 році початкова школа стає складовою радянської системи освіти, і всі зміни, які відбуваються в шкільництві та освіті Радянського Союзу синхронно відображаються й на Закарпатті. У зв'язку з тим, що у 1958 році було запроваджене восьмирічне обов'язкове навчання початкова школа як тип навчального закладу втратила значення. З того часу початкова школа (як ступінь обов'язкової освіти) перейшла на нові освітні плани і програми. До 1968 року початкова школа для дітей 7-11 років була з чотирирічним навчанням, який повністю збігався з чотирма класами восьмирічної школи. З 1969 року початкову школу переведено на трирічний курс навчання, при цьому збережено єдність і наступність усіх ступенів загальноосвітньої середньої школи [15, с.46].

На сучасному етапі згідно Закону України "Про загальну середню освіту" початкова школа є I ступенем з-поміж III ступенів загальноосвітнього навчального закладу, що

забезпечує початкову загальну освіту. Згідно п.1 ст. 9, "школи кожного з трьох ступенів можуть функціонувати разом або окремо" [8].

Важливим фактором розвитку сучасної початкової школи є розробка та поступове впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти, який "розроблений відповідно до мети початкової школи з урахуванням пізнавальних можливостей і потреб учнів початкових класів, визначає зміст початкової загальної освіти, який ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави. Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти"[6].

У контексті нашого дослідження ми розглядаємо початкову школу як складову загальної системи освіти України. Під системою освіти слід розуміти "існуючу в масштабі країни структуру освітньо-виховних закладів" [4, с.304].

Поняття "освітня система" та "система освіти" широко використовується у різних контекстах у наукових публікаціях із педагогіки, історії педагогіки, філософії освіти, соціології освіти. Проте ці поняття, на думку А.Євдотюк, не є синонімічними: "система освіти в країні є лише одна (макросистема), а освітніх систем, як різних креативних варіантів системи освіти, – багато. ...кожна із освітніх систем у системі освіти має свою оригінальну основу, інваріантну для неї (освітньої системи), яка і є запорукою її розвитку. ...освітня система – це системоформуюча підсистема національної системи освіти, наділена специфічними функціями; впорядкована, структурна, самоорганізована цілісність історично зумовлених і взаємопов'язаних поглядів, переконань, ідеалів, національних традицій та практикуючих дій, об'єднаних спільними мотивами, задачами і цілями, спрямованими на навчання й виховання людини задля досягнення нею певного рівня освіченості як ступеня становлення особистості" [7, с.4-5]. Початкова школа також представляє собою певну систему, яка, зокрема, теж є складовою, структурним компонентом багатьох інших систем, в тому числі й освітніх.

Необхідність філософського розуміння поняття "система" зумовлена тим, що "потреба у використанні цього терміну виникає в тих випадках, коли неможливо щось продемонструвати, відобразити, представити математичним виразом і слід підкреслити, що це буде великим, складним, не вповні одразу зрозумілим (з невизначеністю), при цьому цілим, єдиним" [3, с.14]. На нашу думку, освітнім системам притаманні саме перелічені вище ознаки. У філософському енциклопедичному словнику дається таке визначення поняття "система": "система (від грецького означає поєднання, утворення) – сукупність визначених елементів, між якими існує закономірний зв'язок чи взаємодія. Якісні характеристики цих елементів становлять зміст системи, сукупність закономірних зв'язків між елементами – внутрішню форму або структуру системи. Є різні види систем: матеріальні та ідеальні. Особливим класом систем, де органічно поєднані матеріальні та ідеальні елементи, є системи соціальні, соціокультурні, інформаційні" [16, с.583-584].

У вищезгаданому енциклопедичному словнику Ф.А.Брокгауза та І.А.Ефрона є важливе, на нашу думку, уточнення щодо визначення поняття "система", а саме: "система, как научная, так и философская, служит отражением обыкновенного порядка. Система является отражением объективной действительности – только эта действительность перенесена во внутренний мир" [1, с.90].

Важливого значення набуває визначення взаємозв'язку системи із середовищем. Так, автор численних праць з теорії систем В.М. Садовський зазначає, що "зв'язок системи з середовищем є особливим об'єктивним зв'язком. Середовище системи – це не просто взаємозв'язок усього світу з окремим об'єктом (системою), а виокремлений взаємозв'язок, без розгляду якого досліджувати дану систему неможливо. ... " [14, с.211]. На думку В.М.Садовського, "загальноприйнятним є те, що спосіб впливу системи на середовище і

середовища на систему залежить: 1) від властивостей системи (середовища) і 2) від конкретного характеру впливу системи (середовища) на середовище (систему)" [14, с.215]. Автор вирізняє три типи впливів, які необхідно враховувати при розгляді системних об'єктів: 1) вплив середовища на систему, 2) вплив системи на середовище, 3) вплив системи на систему, а також зазначає, що "у системному дослідженні ми маємо справу не з аналізом системи самої по собі, а завжди з дослідженням системи разом з дослідженням середовища, до якого вона відноситься. Отже, формулювання завдань системного дослідження повинно однаково стосуватися і системи, і її середовища. [14, с.215-216]. Освіта активно взаємодіє із зовнішнім по відношенню до неї середовищем – іншими соціальними системами – економікою, політикою, культурою, релігією тощо, що характеризує її відкритість, гнучкість, багатофункціональність та здатність до здійснення взаємовпливів із середовищем та іншими системами. Таким чином, початкова школа представляє собою соціокультурну відкриту систему, в якій поєднуються матеріальні та ідеальні елементи.

Початкова школа на певному етапі свого розвитку відображає об'єктивну дійсність, а саме стан суспільно-політичного, соціально-економічного, культурологічного розвитку; в ній відображені вимоги, які обумовлюються потребами суспільства того чи іншого історичного періоду, рівнем розвитку педагогічної теорії та практики, методологічних позицій педагогічної науки тощо.

Важливого значення для проведення історико-педагогічного дослідження набуває системний підхід – "напряму у спеціальній методології науки, завданням якого є розробка методів дослідження й конструювання складних за організацією об'єктів як систем, ... спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину" [4, с.305]. Під час вивчення соціальних об'єктів, а початкову школу ми відносимо до таких, користуються системним підходом "і як теорією, і як методом пізнання" [17, с.537]. Ключовим поняттям системного підходу є поняття система – початкова школа, про що йшлося вже вище, яка може розглядатися з різних точок зору (цілі, структури, змісту, форм організації, управління), характеризується певним системоутворюючим параметром (початкова освіта) і завжди знаходиться у певному середовищі (суспільно-політичному, соціально-економічному, культурному), є підсистемою більшої системи (системи загальної освіти) і, навпаки, – в ній виділяються менші підсистеми, що в іншому контексті самі розглядаються як системи (цілі навчання та виховання, зміст освіти, методи навчання та виховання, форми організації навчання, управління).

На вагомість застосування системного підходу у дослідження з історії педагогіки вказує і А.Василюк. "Системний підхід, – зазначає вона, – трактує школу як одну із підсистем глобального або локального суспільства. Ця підсистема поряд з іншими підсистемами "працює" на реалізацію суспільних цілей, зокрема реконструює культуру, готує кадри для потреб місцевого та регіонального господарства, прилучає людей до існуючих цінностей. Тобто "як підсистема вона повинна оптимально пристосовуватися до решти підсистем, які реалізують суспільні цілі, щоб діяти якнайкраще і не протилежно в стосунку до інших систем" [2, с.28]. Системний підхід до реформування освіти й до визначення її ролі в комплексних суспільно-економічних програмах повинен відображатися у національних програмах, доктринах, законах, звітах про стан та перспективи розвитку освіти, у документах міжнародних організацій тощо. А.Василюк також вказує на суперечність, що спостерігається у системному підході, а саме можливості пристосування школи до суспільства та пристосування людей до існуючих структур, якщо для них (тут: структур – О.Ф.) також характерною є змінність, викликана науково-технічною революцією й прогресом суспільного устрою. Спираючись на дослідження зарубіжних авторів А.Василюк формулює відповідь, зміст якої полягає у "перенесенні цілей навчання та виховання зі змісту на психічну й фізичну диспозицію, на інструменти діяльності, на вміння пошуку інформації, а не на запам'ятовування самої інформації. Цьому може слугувати плюралізм цінностей і потенційна беззмістовність інструментального навчання" [2, с.28].

Разом із заувагами щодо системного підходу до освітніх змін, автор вказує на те, що системні реформи є найбільш динамічним типом освітніх реформ і мають глобальний характер. Такі реформи "націлені на зміни існуючої парадигми освіти, яка проникає у "внутрішню логіку" освітньої системи, а також освітньої політики. Системні реформи є наслідком і результатом політичних і соціально-економічних змін. Це тип глибоких реформ, який сягає до інституційних та організаційних змін, пов'язаних зі зміною зв'язків між освітньою та суспільною системами (наприклад, нова дефініція держави, децентралізація освіти, лібералізація ринку шкільних підручників, пристосування системи управління освітою до нової структури держави тощо). Системні реформи націлені на радикальну зміну контролю за якістю та ефективністю навчання, формування національних освітніх стандартів, відносин між освітою та ринком праці, зміни системи фінансування і управління сферою освіти, а також відповідної системи педагогічної освіти" [2, с.43]. Наскрізною ідеєю нашого дослідження є твердження про залежність тенденцій розвитку початкових шкіл на Закарпатті на кожному етапі його історичного розвитку від системи взаємозв'язків – освітньої політики урядів, громадсько-педагогічного руху, розвитку шкільної системи освіти, педагогічної науки тощо.

На підставі аналізу довідникової та нормативної літератури можемо зробити такий висновок, що початкова школа є навчально-виховним закладом, який може функціонувати окремо чи в складі загальноосвітньої середньої школи, що забезпечує здобуття початкової освіти, яка визначається як перший освітній рівень, що передбачає оволодіння учнями вміннями читати й писати, початковими знаннями з математики, про навколишній світ, засвоєння загальнолюдських та національних цінностей, формування всебічно й гармонійно розвиненої творчої особистості. Також слід розуміти, що початкова школа є складною системою, здатною до перетворень, що зумовлюються суспільно-політичними (політика та ідеологія держави, дотримання прав і свобод націй, громад, особистості), соціально-економічними (соціальна політика, рівень економічного розвитку, демографічний стан) та культурологічними чинниками (рівень розвитку культури, освіти, громадські організації), що ведуть до послідовної зміни цілей, структури, змісту, організації освітньої діяльності початкової школи. Перспективними напрямками дослідження є вивчення впливу різних чинників на розвиток не тільки початкової школи, але й інших освітніх ланок з метою забезпечення наступності суміжних ланок освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брокгауз Ф.А., Ефронь И.А. Энциклопедический словарь. – Том XXа. – С.-Пб, 1897. – 964 с. – С.728-770. – Стаття: Начальное народное образование.
2. Василюк А.В. Реформи шкільної освіти в Польщі: Історія та сучасність: Монографія/ Алла Володимирівна Василюк. – Ніжин, Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2007. – 340 с.
3. Волкова В.Н. Теория систем: Учебное пособие/Виолетта Николаевна Волкова, Анатолий Алексеевич Денисов. – М.: Высш. шк., 2006. – 511 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник/ Семен Гончаренко. Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття". – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93п>.
6. Державний стандарт початкової загальної освіти. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
7. Євдотюк А.В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук (09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії)/ Антоніна Володимирівна Євдотюк. – Київ, 2002. – 21 с.
8. Закон України "Про загальну середню освіту" – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14/>.
9. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи)/ В.Г.Кремень. – К.:Грамота, 2003. – 216 с.
10. Організація навчально-виховного процесу у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів на 2001/02 навчальний рік. №1/9-271 від 01.08.2001 р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v-271290-01>.

11. Педагогическая энциклопедия/ Гд. ред. И.А.Каиров, Ф.Н.Петров и др. – Т.3. – М.: "Советская энциклопедия", 1966. – 880 с.
12. Педагогический словарь в 2-х томах / Редкол.: И.А.Каиров, Н.К.Гончаров, Н.Д.Казьмин и др. – Т1. – М.: Изд-во Академии педагогических наук, 1960. – 774 с. – С. 742-753.
13. Про результати апробації навчальної літератури у 2000/01 навчальному році № 8/1-19 від 26.07.2001. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v1-19290-01>.
14. Садовский В.Н. Основания общей теории систем: Логико-методологический анализ/Вадим Николаевич Садовский. – М.:Издательство "НАУКА", 1974. – 280 с.
15. Українська Радянська енциклопедія. Том 9.-Вид.2.-К.: Гол. редакція УРЕ, 1983.-560 с.-С.46.- Стаття "Початкова школа".
16. Філософський енциклопедичний словник. Довідкове видання / Ред.колегія (голова редколегії) В.І.Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. –742с.
17. Філософський словник соціальних термінів. Видання третє, доповнене/ Під заг. ред. проф. В.П.Андрущенко.– Х.: "Р.И.Ф.", 2005. – 672 с.

Физеши О.Й.

НАЧАЛЬНАЯ ШКОЛА КАК СИСТЕМА: ИСТОРИОГРАФИЯ ПОНЯТИЯ

В статье рассматриваются и анализируются в исторической ретроспективе определения понятий "начальная школа" и "начальное образование" в контексте использования системного подхода к их изучению.

Ключевые слова: начальная школа, начальное образование, система, системный подход.

Fizeshi O.J.

ELEMENTARY SCHOOL AS A SYSTEM: HISTORIOGRAPHY CONCEPTS

The paper discusses and analysis in historical retrospective definitions of "primary school" and "primary education" in the context of a systemic approach to their study.

Key words: primary school, primary education, system, a systematic approach.

УДК 373.31(4)

Ярова О.Б.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІЛЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА РУБЕЖІ ХХ-ХХІ СТОЛІТЬ

Статтю присвячено вивченню трансформації цілей та цінностей початкової освіти в країнах Європейського Союзу на рубежі ХХ-ХХІ століть під впливом економічних, політичних, соціологічних чинників.

Ключові слова: початкова освіта, цілі освіти, цінності освіти, трансформація, Європейський Союз.

Зростаючий сьогодні в освіті акцент на рівності, демократії та основних правах людини знаходить відображення в освітніх цілях, що передбачають всебічний розвиток особистості, з одного боку, і зміцнення національної держави, з іншого. Соціальні умови і численні вимоги, які освіта повинна задовольнити, змінюються прискореними темпами. Така ситуація викликає зміни в масштабі, перспективі та значенні окремо взятих цілей. Як результат, у всіх країнах Євросоюзу цілі базової освіти та обсяг набуття навичок кожного типу були розширені за останній період. Цілі, пов'язані з регіональною політикою в галузі освіти, були змінені в наслідок широкої децентралізації в більшості європейських країн, так само як і ті, що пов'язані з адаптацією школярів до світу в майбутньому (непередбачуваний ринок праці, збільшення міграційного руху).

Зважаючи на той факт, що система освіти у будь-який часовий період є комбінацією минулого (наприклад, спосіб підготовки педагогічних кадрів), теперішнього (діючі